

Левчук Ю. Л., Квасницька Р.С.
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Останніми роками в різних країнах світу відбувається універсалізація фінансового посередництва, що, зокрема, проявляється в активізації співпраці між банками, страховими компаніями та інвестиційними фондами, а також у появі гібридних форм фінансових підприємств, які створюють конкуренцію традиційному банківському кредитуванню. Враховуючи банкоцентричність фінансового ринку України та відсутність налагодженої інфраструктури фондового ринку, саме банки стають ініціаторами та провайдерами нових фінансових механізмів інвестиційного забезпечення вітчизняної економіки. Це формує передумови для набуття банківського кредитування нових ознак сучасного універсального фінансового посередництва, стійкого до динамічних трансформацій економічного середовища [1]. Тому, одним із важливих шляхів виходу України із кризового стану виступає забезпечення подальшого розвитку банківського кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обговорення проблематики сучасного стану банківського кредитування є значною та багатогранною з позиції її дослідження багатьма як українськими, так і зарубіжними науковцями. Теоретико-методологічне підґрунтя розвитку банківського кредитування закладене у працях багатьох науковців, серед яких: О. Болдирев, В. Глущенко, О. Дзюблюк, О. Криклій, Г. Музиченко, Р. Павленко, І. Сало та інших. Однак, і при наявності значних наукових доробок щодо розвитку банківського кредитування, все ж залишаються відкритими питання підвищення ефективності кредитування банківськими установами в Україні.

Метою статті є аналіз сучасного стану банківського кредитування в Україні, виявлення його позитивних, негативних тенденцій та обґрунтування перспектив щодо розширення кредитної діяльності банківських установ.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток кредитної діяльності України відбувається в умовах економічної кризи, дефіциту кредитних ресурсів та підвищення ризику кредитних операцій. Діюча система кредитування значно залежить і від встановлених Національним банком України (НБУ) економічних нормативів діяльності банків. Так, згідно Положення НБУ «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [1] вимоги до визначення кредитного ризику стали більш суворими, адже визначення кредитного ризику набуло формалізований характер, тобто банки не можуть самостійно оцінювати фінансовий стан або заставу як робили це з початку століття. Усі ці умови, які склалися за останній час позитивно впливають на банківський сектор з точки зору його якості та прозорості, фінансової стійкості у довгостроковий період, але у короткостроковий відмічається зниження обсягу кредитування; надлишкова ліквідність банків; труднощі банків з докапіталізацією свого капіталу та інші проблеми, які впливають на обсяги кредитування.

Розглядаючи структуру активів та наданих кредитів банками України за 2014–2017рр. (таблиця 1), можна зробити висновок про зростання як активів вітчизняної банківської системи, яке становить 58263 млн грн, або 4,56%, так і обсягу банківського кредитування, що зріс на 179512 млн грн, або 19,7%. При цьому, кредитний портфель суб'єктів господарювання за 2014–2017 рр. збільшився на 27,9%, а от щодо кредитування фізичних осіб простежується спадна тенденція, яка становить 10,3%. Станом на 01.01.2014 р. частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів по банківській системі становила 7,7% (70178 млн грн), а станом на 01.01.2018 р. вона зростає у сім разів і становила 54,5% (594998 млн грн). Згідно даних НБУ найбільша частка непрацюючих кредитів – у корпоративному секторі (56,03%), зокрема у національній валюті – 53,0%.

Таблиця 1 - Динаміка показників кредитної діяльності банків України за 2014-2017 роки*

Показники	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Активи, млн грн	1278095	1316852	1252570	1258643	1336358
Кредити надані, млн грн, в тому числі:	911402	1020667	1012834	966550	1090914
кредити, надані юридичним особам	716341	809060	829800	807208	916466
кредити надані фізичним особам	194441	206681	183033	159342	174448
Частка наданих кредитів в активах, %	71,3	76,4	80,7	76,8	81,6
Прострочена заборгованість за кредитами, млн грн	70178	137790	223836	519037	594998
Частка простроченої заборгованості в наданих кредитах, %	7,7	13,5	22,1	53,7	54,5

Складено авторами за даними джерела [2]

Найменші частки проблемних кредитів – у легкій промисловості, енергетиці, транспорті та сільському господарстві, найбільші, зумовлені в основному кредитами докризових часів, – у будівництві, добувній та хімічній промисловості. Обсяг непрацюючих кредитів фізичним особам переважає в іноземній валюті і становить 65580 млн грн, що у процентному співвідношенні складає 70,2%. Частка проблемних кредитів є найвищою у всій світовій банківській практиці. Серед країн з найбільшими частками непрацюючих кредитів були Афганістан (у 2010 р. такий показник становив 50%), Нігерія (у 2010 р. – 38%), Екваторіальна Гвінея (2016 р. – 28%) [3]. Таке негативне явище чинить дестабілізуючий вплив на функціонування банківської системи та економіки України загалом. Також це призводить до збитковості банків, виникнення труднощів у взаємовідносинах кредиторів і позичальників, зниження довіри населення до банківської системи та зменшення кредитування реального сектора вітчизняної економіки.

Важливим інструментом грошово-кредитної політики є облікова ставка НБУ, яка опосередковано впливає на процентну ставку по кредитах та депозитам, що, у свою чергу, впливають на обсяги банківського кредитування.

Як видно з даних рисунка 1 [2], протягом 2014-2018 рр НБУ неодноразово змінював облікову ставку.

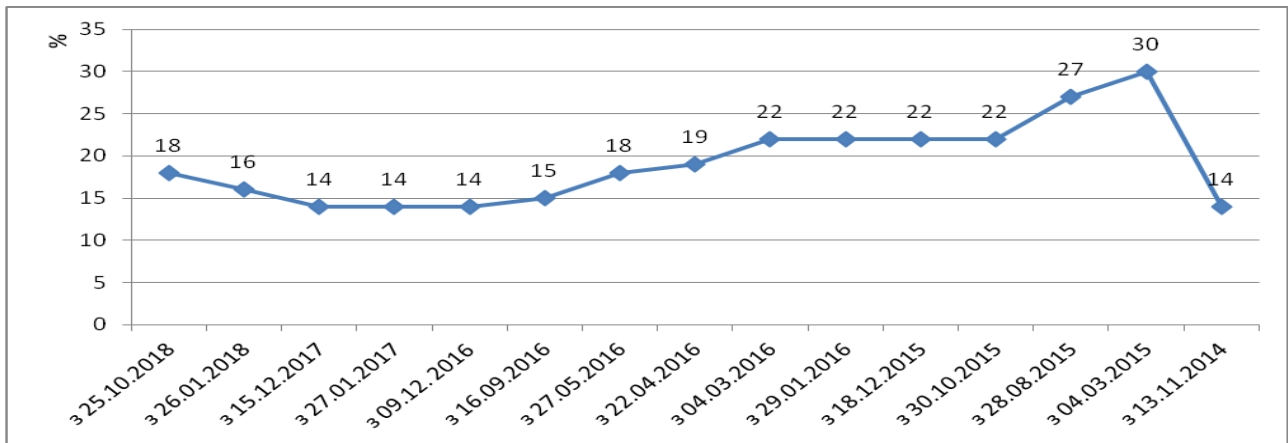

Рисунок 1 – Динаміка розміру облікової ставки НБУ за 2014- 2018 рр.

Помітно, що в березні 2015р рівень облікової ставки зріс майже в двічі і досягнув рекордних 30% річних. Але починаючи з серпня 2015р рівень облікової ставки почав поступово знижуватися. Зниження облікової ставки НБУ супроводжувалося також поступовим зниженням вартості кредитного ресурсу на внутрішньому ринку. Як наслідок, спостерігалася тенденція до поступового відродження кредитування. Зниження рівня облікової ставки спостерігаємо також протягом 2016 р – I кв. 2017р. Але з кінця 2017р, НБУ взяв курс на підвищення облікової ставки й проведення більш жорсткої монетарної політики. Підвищення облікової ставки сприяє збільшенню привабливості національної валюти для банків. Паралельно з цим відбувалося зниження вартості залучення коштів на вкладні рахунки. Проте обмежені обсяги цього ресурсу і високий рівень конкуренції між банківськими установами дещо стримували темпи такого зниження.

З метою забезпечення поступового зниження інфляції до цільових показників Національний банк вважав за необхідне підвищити облікову ставку до 16% річних вже на початку 2018р. У III кварталі 2018 року НБУ поетапно посилював жорсткість монетарної політики, підвищивши облікову ставку до 18% з метою повернення інфляції до цільового діапазону. Необхідність здійснення більш жорсткої монетарної політики була зумовлена посиленням проінфляційних ризиків з огляду на ускладнення доступу до міжнародних фінансових ресурсів для країн, ринки яких розвиваються. Підвищення облікової

ставки ефективно трансформувалося в зміни інших процентних ставок у вітчизняні економіці. Так, найчутливішими до її зміни були ставки за гривневими міжбанківськими ресурсами та дохідність ОВДП. Водночас ефекти від зростання облікової ставки, підсилювали звуження ліквідності банківської системи та кон'юнктурні чинники, притаманні окремим сегментам грошово-кредитного ринку, зокрема посилення конкуренції банків за корпоративних клієнтів [3].

Висновки. Попри всі кризові явища, які торкнулися і банківської системи України, комерційні банки й надалі залишаються фінансовими посередниками в національній економіці. Основними тенденціями розвитку кредитної діяльності банків є: зростання частки кредитів у загальних активах банків, проте це не було зумовлено природнім зростанням, а стало наслідком девальвації національної валюти та погіршенням економічної ситуації в Україні; істотне зростання суми непрацюючих кредитів, превалювання короткострокового кредитування. Банківське кредитування для розвитку потребує досягнення умов макроекономічної стабільності, тому для покращення ситуації в кредитуванні потрібна стабілізація економічних, політичних, соціальних умов та підтримка держави всього банківського сектору.

Література

1. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : положення : станом на 01 жовтня 2018 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
2. Національного банку України: Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Про активізацію кредитування в Україні: Рішення Ради Національного банку України № 59-рд від 13.12.2017 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/vr059500-17>